

لذت متن*

معرفی رمان «نقش هفتم زبان»

شایان غهرامانی

رمان «نقش هفتم زبان» رمانی تاریخی است درباره مجموعه‌ای از رخداد‌های واقعا رخ داده در زمان ها و مکان های مشخص و ثبت شده در تاریخ، بامحوریت یک حادثه هنوزدربرده ابهام که دربعدازظهری زمستانی به سال ۱۹۸۰میلادی ودر پاریس رخ می دهد. همچنین، شخصیت های این رمان ترکیبی هستند از انبوهی شخصیت واقعی و اندکی یا.به نقل از دستورهای آشپزی- «به مقدار لازم» شخصیت خیالی که برای افزایش جذابیت، افزایش بارداراماتیک داستان و «تمکین تر» شدن رمان به آن اضافه شده اند. شما با خواندن این رمان، ضمن درگیرشدن با سلسله ای از ماجراهای معمایی، پلیسی، جنایی، جاسوسی و حتی سیاسی، و همراهی با دو شخصیت خیالی که مشابه شرلوک هولمز و دکتر واتسون، قرار است به کمک یکدیگر، گره معماها را باز کنند!یعنی کمیسر ژاک بایار، مأمور پلیس، و دستیارش، سیمون ارزوگ. دانشجوی دکتری زبان شناسی واستاد حق التدریسی دانشگاهی در پاریس، با خیل کثیری از متفکران دهه ۱۹۸۰میلادی در اروپا و به ویژه فرانسه، مواجه می شوید که بعضی حضورپررنگی نیز دررمان دارند، افرادی مانند میشال فوکو، رومن یاکوبسن، ژاک دریدا، لویی آلتوسر، ژولیا کریستوا و-شاید از همه مهم تر- امبرتو آکو که، به گفته نویسنده، الهام بخش او در نوشتن این رمان بوده، و در زمان چاپ رمان (۲۰۱۵) هنوز در قید حیات بوده است. در این جستر، پس از پرداختن به یک ویژگی برجسته رمان، که آن را از بسیاری آثار مشابه متمایز می کند، خلاصه داستان را، بدون لودادن پایان آن، مرور خواهیم کرد.

یکی از جنبه های فوق العاده جذاب و کم نظیر رمان «نقش هفتم زبان» این است که نویسنده، به موازات پرداختن به خط اصلی داستان، چکیده هایی از مهم ترین و گاه دشوارترین نظریه های زبان شناسی و نشانه شناسی را که واقعا هم دوتا از پیچیده ترین شاخه های دانش بشری هستند. در اغلب موارد از زبان واضع آن نظریه و یا از زبان سیمون، همان دستیار کمیسر بایار، به شیوارترین و موجزترین شکل ممکن، ارائه می کند. شاید اغراق نباشد، اگر عرض کنیم که رمان درخشان «نقش هفتم زبان» حاوی چکیده دست کم بیست تا سی کتاب وژبن در علوم انسانی است؛ کتاب هایی که احتمال دارد یک خواننده متفنن- و نه متخصص- هیچ گاه به سراغ آن ها نرود یا، اگر هم به سراغ آن ها می رود، به خاطر پیچیدگی مطالب، سرخورده و ناکام برگردد، اما نویسنده دانشمند و خوش قریحه رمان، با نقل هنرمندانه مطالب مهم آن ها و تمهیداتی برای پرداختن به آن مباحثِ دشوار- و درعین حال جذاب- کاری کرده است کارستان.

یکی از تمهیدات هوشمندانه نویسنده برای پرداختن به آرا و نظرات برجسته ترین فلاسفه تحلیلی و قاره ای دهه ۸۰ میلادی در فصل سوم رمان، گنجانده شده است؛ فصلی با عنوان «آینکاس نام شهری که دانشگاه معروف «گرنل» در آن واقع است و، در پاییز۱۹۸۰، محل برگزاری کنفرانسی علمی با موضوع زبان شناسی بوده است به دبیری جاناتان دی. کالر، فیلسوف همچنان فعال آمریکایی، با میهمانانی که فهرستشان را بهتر است خودتان در صفحات ۲۴۵ تا ۲۴۷ رمان ببینید، فهرستی که آب لب ولوچه البته فکری یک علاقه مند به زبان شناسی سرازیر می کند. جالب است که- در خلال کنفرانس- نویسنده، ضمن نقل خلاصه نظریات استادان و سخنرانان کلیدی آن همایش، به سراغ دانشجویان نیز می رود و به نقل پاره گفتارهایی از آن های می پردازد. به عنوان نمونه، نقل می کنم آنچه دانشجویی ناشناس، حین مصاحبه در مجتمع دانشگاهی، درباره تفاوت بین فلاسفه تحلیلی و قاره ای می گوید، و چه دل نشین می گوید: «فیلسوف های تحلیلی واقعا آدم های کوشایی هستند. [...] زیادی اعصاب خردکن اند؛ همه اصطلاح ها را ظرف چند ساعت تعریف می کنند، هرگز فراموش نمی کنند و برای هر استدلالی مقدمه چینی کنند و، بعد، برای آن مقدمه، مقدمه دیگری می چینند و همین طور تا آخر. منطقی دان هایی لعنتی هستند. همان اول کار بیست صفحه لحاظ می کنند تا برایت چیزهایی را توضیح بدهند که در ده خط خلاصه می شود. عجیب است که آن ها، اغلب، این نقد را متوجه قاره ای ها می کنند؛ به خصوص سرزنششان می کنند که اسیر خیال پردازی افسارگسیخته ای هستند، که دقیق نیستند، اصطلاحات را تعریف نمی کنند، کار ادبی می کنند و کار فلسفی نه، ذهن ریاضی ندارند، مُشتی شاعرند، خلاصه، آدم هایی اند غیرجدی شبیه به عارف های دیوانه (گیریم همه هم خداناباور). ولی خُب!...[با آن ها، دست کم، حوصله مان سر نمی رود... (ص ۲۵۷) مخلص کلام، «نقش هفتم زبان» تلفیقی است از هنر و دانش؛ هنر داستان نویسی و دانش زبان شناسی.

و اما خلاصه داستان؛ رولان بارت، فیلسوف و روشن فکر نام آور فرانسوی و نویسنده کتاب های معروفی چون «درجه صفر نوشتار» و «اسطوره شناسی ها»، در بعدازظهر ۲۵ فوریه ۱۹۸۰، پس از صرف ناهار با فرانسوا میتران، نامزد سوسیالیست انتخابات ریاست جمهوری فرانسه و رقیب والری ژیسکار دسْتِن راست گرای میانه (هر دو این سیاست مداران حضور چشم گیری در رمان دارند)، حین عبور از خیابان، با وُن متعلق به یک خشک شویی، که راننده ای شصت و چهارساله با ملیت بُلغاری آن را می راند، تصادف می کند و، پس از انتقال فوری به بیمارستانی معروف در پاریس (که محل فوت فوکو نیز هست) و بستری شدن در آن، حدودا یک ماه بعد، در بعدازظهر ۲۶ مارس ۱۹۸۰ از دنیا می رود. بلافاصله پس از انتقال بارت به بخش اورژانس بیمارستان، کمیسر بایار خود را به بیمارستان می رساند و، ضمن گفت وگویی کوتاه با فیلسوفِ حادثه دیده، متوجه می شود که او، پیش از تصادف (و شاید پیش از ناهار خوردن بامیتران)، برگه کاغذی مهمی رادر جیب کش گذاشته بوده که الا ن خبری از آن نیست. این ورق کاغذ، که افراد زیادی در طول رمان جان خود را در راه یافتن یا انتقال آن از دست می دهند- چیزی نیست جز نوشته ای علمی رایج به «نقش هفتم زبان» یا همان هفتمین کارکرد زبان؛ کارکردی فراتر از شش کارکرد «اراجی»، «عاطفی»، «ترغیبی»، «همدلی»، «فرارزایی»، «شاعرانه» که زبان شناس بزرگ روس (ویکی از شخصیت های رمان، رومن یاکوبسن، در کتاب «جستارهای زبان شناسی عمومی، مطرح کرده است. آن برگه کاغذی کجاست؟ چه کسی آن را برداشته است؟ اصلا «نقش هفتم زبان» چیست؟ بهتر است پاسخ این پرسش ها را خودتان با خواندنِ این اثرِ هنری علمی بیابید.

* «لذت متن»، نام یکی از آثار رولان بارت است که به فارسی نیز درآمده است.

«نقش هفتم زبان» که چسی رولان بارت را کشت؟»، نوشته لوران پینه، ترجمه ابو الفضل... دادی، فرهنگ نشر نو، ۱۴۰۳، صفحه ۴۰۰ هزار تومان.

نگاهی به مجموعه «مطالعات هنر و معماری قاجار» که جلد ششم آن به تازگی انتشار یافته است

«نمایشگهی باشد این روزگار»*

گروه فرهنگ و ادبیات

«مطالعات هنر و معماری قاجار» مجموعه ای است گسترده که تمرکز اصلی آن بر مرور و معرفی هنر عصر قاجار در قالب های متنوع است. در این مجموعه، سعی بر آن است که با نگاهی کل نگر به

۱پرتژه های سلطنتی قاجار

این کتاب، چنان که نام آن گویاست، یک نمای کلی و دیدنی از پرتژه های سلطنتی قاجار است و چندین اثر هنری مهم اوایل دوره قاجار را شامل می شود. بررسی این آثار، به وضوح، نشان می دهد که وجه سیاسی پرتژه در دوران قاجار و فراگیری پرتژه های ناپلئونی در دوره فتحعلی شاه بر توسعه شمایل نگاری سلطنتی ایران در اوایل قرن بیستم میلادی بسیار مؤثر بوده است. هیچ خاندان مسلمان دیگری، به جز مغول ها، به این میزان از پرتژه برای پیشبرد اهداف حکومتی و سیاسی استفاده نکرده است.

«پرتژه های سلطنتی قاجار» نام نمایشگاهی است که در لندن و درادامه نمایشگاه بزرگ «نقاشی های سلطنتی قاجار» (نیویورک) برگزار شده است. حاصل این نمایشگاه در صورت این کتاب گردآمده است که ۴۳ اثر هنری از انواع رسانه ها، من جمله پرتژه های رنگ روغنی، آبرنگ، سکه و مهرنشان، عهدنامه، آثار لاک و مینایی و خوشنویسی، را دربردارد؛ اما تمرکز اصلی بر پرتژه های رنگ روغنی شاهان، رجال و صاحب منصبان قاجاری است.

نویسنده کتاب سعی کرده است با استفاده از منابع معتبر به خوانش بصری و محتوایی این آثار بپردازد و بستر تاریخی آن ها در ایران قرون هجدهم و نوزدهم میلادی را بررسی کند. این اثر در حکم دیباچه ای بر مطالعه نقاشی های سلطنتی عصر قاجار است و منبعی مفید و موثق برای پژوهش های مرتبط با هنر پرتژه نگاری قاجار به حساب می آید.

«پرتژه های سلطنتی قاجار»، نوشته جولین رابی، ترجمه کیانوش معتقدی و علیرضا بهارلو، ۱۲۸ صفحه، ۳۶۰ هزار تومان (چاپ سوم).

۲از باغ گلستان تا کاخ گلستان

این کتاب پژوهشی است جامع درباره تاریخچه تحولات ساختار و معماری ارگ سلطنتی تهران از آغاز سلسله قاجار تا سقوط آن. نویسندگان این اثر ساخت و سازهای ابنیه داخل ارگ تهران را به ترتیب تاریخ ساخت یا تخریب مطالعه کرده اند. در این پژوهش، همچنین، بااستناد به منابع تصویری موجود از آن دوران (عکس، نقاشی و طراحی)، دیدگاه های تازه ای درباره تحولات کالبدی در باغ گلستان ارائه شده است. این کتاب هم درحکم راهنمایی است برای شناخت مجموعه جهانی کاخ گلستان.

«از باغ گلستان تا کاخ گلستان»، نوشته کیانوش معتقدی و نامی ناموریکتا، ۲۷۲ صفحه، ۵۰۰ هزار تومان (چاپ سوم).

۳فرهنگ و زندگی در ایران عصر قاجار

این کتاب گزارشی است توأمان از سه شهر مهم خاورمیانه، یعنی تهران و استانبول و قاهره، که بیشتر بازه زمانی قرن نوزدهم میلادی را پوشش می دهد. این قرن مقارن با سلطنت قاجارها در ایران و اواخر حکومت عثمانی در ترکیه و نابیان آن در مصر است. کتاب حاضر، هرچند صورتی تاریخی و مستند دارد، در سیری روایت گونه و بالحنی روان، از معماری خانه ها و کاخ ها گرفته تا کوچک ترین اقلام و اجزای کاربردی و زینتی، و از آداب زندگی و سنن رایج تا ضیافت و جلوس و خورو خواب و راحت و فراغت را دربرمی گیرد و درمجموع- فرهنگ و زندگی مردمان خاورمیانه را در سه قرن اخیر- و مشخصا قرن نوزدهم، به تصویر می کشد.

«فرهنگ و زندگی در ایران عصر قاجار»، نوشته جنیفر اسکرس، ترجمه مرضیه قاسمی و علیرضا بهارلو، ۱۲۸ صفحه، ۳۲۰ هزار تومان (چاپ چهارم).

۴تصویر زن در هنر قاجار

مؤلفان این کتاب تصاویر متنوع زنان ایران در قرن نوزدهم میلادی را برپایه آثار هنری متعلق به مجموعه دائمی موزه هنرهای اسلامی در دوحه بررسی می کنند. مقالات کارشناسان بین المللی، تغییرات آرمان های زیبایی زانه در هنر مدرن اسلامی را دنبال می کنند و تنوع تصاویر زنان را با تمرکز روی سلسله قاجار-که از ۱۷۸۵ تا ۱۹۲۵میلادی بر ایران حکومت داشت-برجسته می سازند.

در دوران حکمرانی سلسله قاجار، سبک هنری درخورتوجهی پرورش یافت که به گونه ای اغراق آمیز بر عامل مردانگی و زنانگی در پرتژه های خود تاکید می کرد. نمایشگاه مذکور، به منظور شناخت تاریخچه زندگی روزمره و نقش زنان در فعالیت های مرتبط با دنیای اشرافی، نحوه کاربرد تصویر آن ها را بررسی می کند و نشان می دهد که مفاهیم زیبایی زانه چگونه در گذر زمان متحول شده و چگونه زن به عنوان یک نماد در هنر قاجار ظاهر شده است.

جنبه های مختلف فرهنگ و هنر این دوره و با رصد منابع موجود در داخل و همچنین خارج از کشور پژوهش هایی، به صورت ترجمه یا تألیف، به دوستان و علاقه مندان این حوزه ارائه شود. غنای محتوایی و جذابیت بصری از دقایقی است که ناشر خود را ملزم به رعایت آن در تمام مجلدات این مجموعه دانسته است. تاکنون ۶کتاب در این سلسله منتشر شده است که به ترتیب تاریخ انتشار

«تصویر زن در هنر قاجار»، نوشته مونیه شخب ابوضیا و نور سوپر زخان، ترجمه علیرضا بهارلو، ۲۰۸ صفحه، ۴۰۰ هزار تومان (چاپ سوم).

۵کاشی و کاشی کاران طهران در عصر قاجار

این کتاب پژوهشی است تاریخی توصیفی برای شناسایی و معرفی سبک کاشی و کاشی کاران طهران در عهد قاجار که به طور ویژه ساختار تزئینی کاشی های هفت رنگ و زیرلعلی در ابنیه باقی مانده از این دوره پایتخت را بررسی می کند. سبک کاشی کاری کاخ ها، مساجد و خانه های تهران در دوران فتحعلی شاه تحت تأثیر مستقیم مکتب کاشی کاری شیراز بود، اما در عهد ناصری، سفالگران و کاشی سازان سبک تهران رونق تازه ای به این هنر دادند. حجَم انبوه تولید کارگاه ها، درکنار نوآوری های تکنیکی در ساخت بدنه، و تأثیر فناوری های نوین چاپ و عکاسی و شیوه نقاشی زیرلعلی، مسبب زایش سبکی اختصاصی در کاشی و کاشی نگاری تهران شد. در این پژوهش، کاشی، به عنوان یک عنصر تزئینی در معماری ایرانی، با توجه به کارکرد های تصویری و سبک نقاشی آن، طبقه بندی شده است. نویسنده، نقوش کاشی های تهران را به پنج گروه اصلی تقسیم کرده است: نقوش انسانی و فیکوراتیو(چهره پادشاهان، رجال و خارجی ها)، نقوش حیوانی و پرندگان، نقوش گیاهی، نقوش هندسی و کتیبه های خوشنویسی.

«کاشی و کاشی کاران طهران در عصر قاجار»، نوشته کیانوش معتقدی، ۲۷۲ صفحه، ۵۰۰ هزار تومان (چاپ سوم).

۶شمایل نگاری مذهبی در هنر قاجار

هنر دینی، گرچه برآمده و مایه ور از دین است، خود، نقشی تأثیرگذار بر اشاعه گرایش ها و تقویت باورهای مذهبی جامعه دارد. هنر دین و سیاست در بستر جوامع پیوسته تعاملاتی داشته اند و هر یک به نوعی متأثر از دیگری بوده اند. در دوره قاجار،

نگاهی به تحقیقات تاریخ پژوه آمریکایی درباره صدام

دیکتاتور عراق، از الف تا یا

به هرحال، پنج کتابی که وودز- به تنهایی یا به اتفاق دیگران- تألیف کرده است اهمیتی بسزا دارند. گفتنی است که برخی از این آثار به فارسی نیز درآمده اند که اغلب از مسیر نشر «مرزوبوم» (وابسته به مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس سپاه) راهی بازار شده اند. این کتاب ها، به ترتیب انتشار، از این قرارند: ۱- «گزارش چشم اندازهای عراقی؛ گزارش رسمی فرماندهی نیروهای مشترک

پیاله ساز نیشابوری و فرش باف کرمانی و کاشی ساز کاشانی و مسگر اصفهانی و بنای شیرازی با خود تکرار می کرده و آن را بر تولید خویش رقم زده است. «تا کجا می تزد این نقش به دیوار مرا؟»* از سنگ قهرهای چین و بنگال گرفته تا بناهای عثمانی در یونان، شاهد حضور عمیق و گسترده شعر فارسی هستیم؛ شعری که هر صنعتگری-به فراخور حال و دانش خویش- بر کارش رقم زده است تا به دست سازش روح ببیخشد؛ روحی که هنوز پس از هزار سال، شعر فارسی در جسم ایرانی موج می زند؛ روحی که با هربار دیدن قبر عزیزانمان در مقابر شهر، خصال از دست رفتگانمان

از بالای ضریح انمه گرفته تا اطراف دیوارهای آن، تا دور دینگی از زمان

آل اینجو در موزه ملی ایران و کتیبه های تکیه میرفندرسکی در اصفهان و حواشی فرش های تاریخی موزه ملی فرش تهران، شاهد حضور یک نقش ایرانی قدرتمند هستیم؛ نقشی که به قلم کوفی بر لبه پیاله های قرن پنجم نیشابور ظاهر شده و تا سقف حمام های تابوری ایران ادامه یافته

است. این نقش چیزی جز شعر تر فارسی نیست؛ شعری که

سیامک منصوری پژوهشگر نسخ خطی

ساحت شعر فارسی

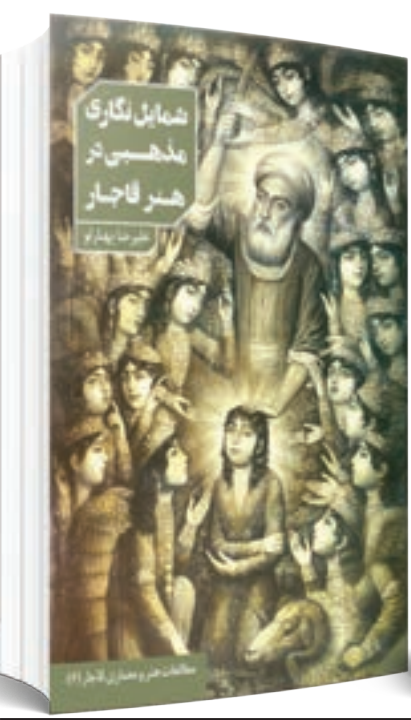
عبارت اند از «پرتژه های سلطنتی» (۱۳۹۹)، «از باغ گلستان تا کاخ گلستان» (۱۴۰۰)، «فرهنگ و زندگی در ایران عصر قاجار» (۱۴۰۰)، «تصویر زن در هنر قاجار» (۱۴۰۱)، «کاشی و کاشی کاران طهران در عصر قاجار» (۱۴۰۱) و «شمایل نگاری مذهبی در هنر قاجار» (۱۴۰۳). به مناسبت انتشار کتاب اخیر، در ادامه، آثار این مجموعه را مرور می کنیم.

با توجه به شرایط ویژه عصر، این تعاملات به نحو دیگری رقم می خورند. در این دوره، بانظربه رشد و توسعه مناسک مذهبی، برخی تسامحات دینی، و دگرگونی ذوق و سلیقه زیبایی شناختی توده مردم، قوالب هنری نمودهای بدیعی می یابند و مضامین مصداق بارز این تحول را می توان شمایل نگاری های مذهبی دانست.

آخرین کتاب مجموعه «مطالعات هنر و معماری قاجار»، با هدف مطالعه نقش هنرهای بیکرنامی مذهبی در ترویج عقاید دینی، غنای فرهنگ عامه، و اقتدار و مشروعیت دولت قاجار، درصددان است که به ارزیابی جایگاه هنرهای مذهبی شمایی در چارچوب هنر عامه، و همچنین اسباب و علل شکوفایی این آثار و در نهایت- طبقه بندی و تحلیل زیبایی شناسی آن ها بپردازد. موضوع و مضمون این شمایل ها در چهار دسته، شامل پیامبران، امامان و بزرگان شیعه، علما و عرفا قرار می گیرد. در این کتاب، با ارائه ها نمونه تصویری از حوزه نقاشی مذهبی قاجار، سعی شده است بسترهای رشد و تحول هنرهای عامیانه و مذهبی و اهمیت این بخش از تاریخ هنر قاجار -در برابر سایر مضامین درباری و رسمی- به بحث گذاشته شود.

«شمایل نگاری مذهبی در هنر قاجار»، نوشته علیرضا بهارلو، ۳۱۲ صفحه، ۷۵۰ هزار تومان.

* مصراعی است از وثوق الدوله.
** متن این گزارش حاصل ترکیب و تدوین مطالب وبگاه ناشر درباره مجموعه مذکور است.

ایالات متحده از رهبری ارشد صدام در عملیات آزادی عراق (۲۰۰۶)، به اتفاق مایکل آر پیس)، ۲- «مادر همه نبردها؛ برنامه راهبردی صدام حسین برای جنگ خلیج فارس» (۲۰۰۸)، ۳- «نوارهای صدام، اندرونی نظام ظالم، ۱۹۷۸-۲۰۰۱» (۲۰۱۱)، ۴- «فرماندهان صدام، چشم اندازهای جنگ ایران و عراق» (۲۰۱۳)، به اتفاق ویلیامسون (ماری)، ۵- «تاریخ نظامی و راهبردی جنگ ایران و عراق» (۲۰۱۴)، به اتفاق ویلیامسون (ماری)، چنان که از عنوان این آثار نیز برمی آید، نویسنده در آن ها از زوایای مختلف به صدام سیاست مدار پرداخته است. شاید بشود آنچه را وودز نوشته است نیز در پنج بخش گنجاند: ۱- حزب بعث همچون یک جنبش ملی گرای عرب، و ایدئولوژی آن و تأثیری که بر سیاست های صدام داشته است ۲- صدام حسین در مقام یک رهبر مستبد کنترل گر که برای حفظ قدرت از هر روشی بهره می گرفت ۳- جنگ ایران و عراق به عنوان یک نقطه عطف در تاریخ معاصر خاورمیانه ۴- پیامد های انسانی و اجتماعی و اقتصادی جنگ صدام با ایران و تأثیراتی که این رویداد بر هویت ملی و سیاسی دو کشور گذاشت ۵- تحلیل راهبردی جنگ افروزی های صدام و نقش قدرت های خارجی دران.

را به یاد می آورد و چشم ها را تر می کند. اما امروزه صنعتگران و تولیدکنندگان در جسم آثار خویش روحی نمی دهند و حضور شعر فارسی در تولیدات ایرانی هر روز کم رنگ و کم رنگ تر می شود؛ به مرور، انسان ایرانی که در تمامی ملزومات زندگی اش حضور پررنگ شعر فارسی را احساس می کرد و آن ها را می خواند و به خاطر می سپرد، شعری به خاطر نمی سپارد و از این سرمایه زبان فارسی بی بضاعت تر می شود.
* مصراع آغازین شعر «هزاره دوم آهوی گوهی» از محمدرضا شفیعی کدکنی.